OTTO HAAS, *Messapische Studien.* Inschriften mit Kommentar, Skizze einer Laut- und Formenlehre. Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1962, 223 p.

La scurtă vreme după remarcabila ediție a inscripțiilor mesapice datorată lui O. Parlangèli cei ce se ocupă de acest domeniu au bucuria apariției unei cărți noi, care îmbrățișează întreaga problematică a limbii mesapice. Cum cartea sa se afla sub tipar la apariția ediției lui O. Parlangèli, Otto Haas nu a putut-o folosi decît la ultima corectură.

Intenția inițială a autorului fusese să dea doar un comentar al inscripțiilor lungi (o continuare a lucrării publicate în Lingua Posnaniensis IV, p. 64—84), singurele capabile, după părerea autorului, să ne dea o imagine mai completă despre limba și viața mesapilor. Cartea a crescut în procesul alcătuirii atît, încît autorul, pentru a ușura tipărirea, a fost nevoit să reducă mai ales partea etimologică. După cum se spune în prefață, capitolul final, dedicat relațiilor dintre limbile din Balcani și Italia a fost lăsat pentru o tratare mai amănunțită ulterioară.

Cartea începe cu o introducere care tratează pe scurt despre domeniul lingvistic mesapic, despre raporturile mesapilor cu ilirii, grecii, italicii și romanii și dă datele strict necesare despre organizarea și religia mesapilor, după care urmează un scurt istoric al descoperirii și descifrării inscripțiilor (p.9—21). Capitolul următor, dedicat inscripțiilor, începe cu unele date despre scriere (provenienta alfabetului, valoarea semnelor) și cronologia inscripțiilor. Urmează apoi publicarea și comentarea inscripțiilor, clasate după conținut: inscripții dedicatorii, inscripțiile mai lungi (decrete, în interpretarea autorului), inscripții indicînd posesiunea, inscripții funerare sau formate numai din nume, inscripții fragmentare și îndoielnice, monede (p.22—159). Un scurt capitol tratează despre glose (p. 160—165), după care urmează fonetica (p. 166—193), morfologia numelui (p. 194—203) și a verbului (p. 204—206), un glosar, mult mai redus decît al lui O. Parlangèli (p. 208—221) și o hartă. Bibliografia nu este adunată aparte.

După cum se vede chiar din simpla înșiruire a titlurilor capitolelor, este vorba de o carte bogată în fapte și, trebuie s-o spunem, și în idei. Într-o prezentare de felul celei de față nu vom putea atinge decît cîteva dintre ele.

Deși cartea este datorată unui lingvist, trebuie spus că latura epigrafică a lucrării este la înălțime. Autorul nu s-a mulțumit cu lectura altora, ci a controlat adesea prin autopsie inscripțiile (lucru indicat cu regularitate). Lucrarea aduce uneori lecturi mai corecte chiar decît a lui Parlangèli (v. de ex. B.1.01 = CIM 55 = PID 395). Cele două lucrări se completează reciproc, fără a se face de prisos una pe alta. Trebuie lăudată prudența cu care autorul distinge noțiuni altă dată cu prea multă ușurință confundate, ca ilira și mesapica, de exemplu, pe care autorul crede că e mai prudent să le tratăm separat în etapa actuală a cunoștințelor. El consideră de asemenea că unitatea lingvistică a triburilor ilirice nu a fost încă suficient demonstrată (p. 11 și urm.); ne bucurăm să ne întîlnim și aici în concepție cu autorul cărții. Lăudabilă este, de asemenea, renunțarea la fetișizarea absolută a distincției *centum-satem*, fapt evident tîrziu și adesea individual în istoria limbilor indo-europene. Scoaterea albanezei din grupul *satem* și legarea ei mai strîns de mesapică (p. 185), idee susținută și de alții anterior (v. în ultimă instanță E. Hamp, *Studies... J. Whatmough*, 1957, p. 73 și urm.), nu ni se pare suficient argumentată, de aceea așteptăm cu nerăbdare cartea pe care o anunță autorul.

Împărtășim ideea autorului asupra importanței inscripțiilor lungi, dar nu putem să nu atragem atenția asupra faptului că tocmai aici greutățile de interpretare sînt mai mari și doza de subiectivitate în interpretare mai periculoasă. Dacă în inscripțiile mici, formate aproape numai din nume și construite după un calapod bine cunoscut, sensul este adesea aproape evident, în inscripțiile lungi, al căror conținut este adesea greu de bănuit, greutățile încep o dată

https://biblioteca-digitala.ro

cu separarea, adesea imposibilă, în cuvinte. Dovada cea mai bună o constituie faptul că interpretarea autorului diferă diametral de cea a predecesorilor săi.

Faptul nu scade însă valoarea lucrării, mai ales într-un domeniu atît de dificil şi de controversat ca acesta, şi salutăm cu toată bucuria apariţia cărţii, atît pentru valoarea ei intrinsecă, cît şi pentru sugestiile fructuoase pe care le oferă şi care nu vor întîrzia, sîntem siguri, să dea roadele aşteptate.

C. Poghirc

GERHARD REITER, *Die griechischen Bezeichnungen der Farben Weiss, Grau und Braun. Eine Bedeutungsuntersuchung.* Commentationes Aenipontanae XVI. Universitätsverlag Wagner, Innsbruck, 1962, 121 (132) p.

Pregătind, sub îndrumarea prof. Robert Muth, un corespondent pentru limba greacă al lucrării lui J. André, *Étude sur les termes de couleur dans la langue latine* (Paris, 1949), autorul a găsit cu cale să tipărească mai întîi numai partea prezentată ca disertaţie în 1960 la Universitatea din Innsbruck, referitoare la culorile alb, cenuşiu şi brun. Deşi în prefaţă sîntem preveniţi că tratarea problemelor generale ale chestiunii a fost amînată pînă la apariţia lucrării complete, totuşi introducerea (p. 9—19) cuprinde, pe lîngă o scurtă istorie critică a studierii problemei, discuţia aspectelor sub care trebuie făcut studiul culorii şi unele indicaţii asupra modului cum a fost concepută lucrarea. Bazîndu-se pe date lingvistice, cercetarea depăşeşte totuşi domeniul filologiei, cerînd, pentru buna înţelegere a lucrurilor, cunoştinţe de chimie, de optică, fiziologie şi psihologia culorii, de care autorul a ţinut seama în cursul lucrării. Astfel limitarea cercetării la seria lineară alb-gri-brun se explică prin faptul că, în metrica culorilor, cele trei amintite se cuprind în sfera aşa-numitelor „unbunte Farben". Pornind tot de la astfel de considerente, care fac ca λευκός să fie considerat mai mult ca denumire a unui anume grad de luminozitate, autorul include şi pe πολιός „sur" în sfera noţiunii de „alb", pornind de la valoarea concretă a culorii şi nu de la impresia subiectivă, exprimată adesea metaforic. În afara considerentelor optice şi psiho-fiziologice, autorul porneşte pe plan lingvistic în asemenea cazuri şi de la teoria „cîmpurilor" a lui Leo Weisgerber, conform căreia valoarea concretă a cuvîntului ca şi întrebuinţările lui stilistice sînt determinate de seria sinonimică, de perechile contrastante etc.

Materialul lingvistic utilizat se întinde, ca atestare, de la Homer (cînd este posibil chiar din miceniană) şi pînă la Nonnos şi romanul grecesc, autorul bazîndu-se, bineînţeles, pe lexicoane speciale, indici, concordanţe, o lectură integrală a literaturii greceşti în acest scop fiind nu numai irealizabilă de către un singur om, dar şi mai puţin eficace practic decît consultarea instrumentelor indicate mai sus. Pentru epoca bizantină autorul s-a limitat la consultarea doar a lexicoanelor, ca Etymologicum Magnum sau lexiconul lui Suidas, fără a merge la texte. Din această cauză lucrarea nu este deci exhaustivă, dar are meritul de a nu fi limitată la un anumit domeniu sau spaţiu de timp.

În tratarea cuvintelor se dau, după indicarea sensului de bază, formaţiile existente în limbă (adjective, substantive, verbe, derivate şi compuse), cînd este cazul etimologia cuvîntului iar apoi, în ordine cronologică, atestările sensurilor proprii şi — separat — întrebuinţările

https://biblioteca-digitala.ro